

ДЕМОКРАТИЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЮ ОСВІТОЮ: РЕАЛЬНІСТЬ ЧИ ІЛЮЗІЯ

Сьогодні освіта в нашій країні перетворюється на динамічну і потужну силу, здатну активно впливати на розвиток суспільства, формувати його демократичні цілі і завдання. Виходячи з нашої концепції сутності соціальних систем, професійно-технічну освіту ми розглядаємо в якості відкритої системи. До того ж, вона здатна сприяти становленню громадянського суспільства. Отже, професійно-технічна освіта потребує серйозної та зацікавленої участі самого суспільства в її функціонуванні й розвитку.

Глибокі якісні перетворення в системі освіти неможливо провести тільки на рівні окремих навчальних закладів. Вони здійснимі за умови планомих зусиль усієї системи на всіх її рівнях (національному, регіональному, місцевому, локальному) з широким залученням громадськості. У контексті сказаного основною метою демократизації управління професійно-технічною освітою є досягнення справжнього народовладдя в системі освіти. Чи не ілюзія це?

У численних наукових публікаціях і державних актах нерідко можна натрапити на твердую думку про те, що наше громадянське суспільство зміцнилося, стало більш впливовим, істотно зросла соціальна активність громадських організацій. З цим можна погодитися за умови усвідомлення того, що факт такого зміцнення є результатом зростаючого неприйняття освітньою спільнотою (передусім, – педагогічною та батьківською) багаторічної антидемократичної освітньої політики. Сьогодні вже назріла потреба від слів рішуче переходити до активних дій, спрямованих на забезпечення реальної демократизації системи освіти. Чи є в Україні сили, здатні до такої дії?

На шляху демократичних перетворень системи професійно-технічної освіти не зайве врахувати деякі закони всесвітньовідомого С.Паркінсона, в яких, зокрема, зазначається, що чиновник постійно множить нову роботу для підлеглих, збільшуючи контроль; що система, ускладнюючись, стає неповороткою. Як наслідок, вона нарощує адміністративний тиск і відтворює себе, примножуючи директиви, приписи, розпорядження, жорстку регламентацію тощо.

Принципи, методи, структури управління, що здавна склалися в освіті, дещо застарілі. Вони є гальмом у її розвитку, оскільки система перетворилася на авторитарну. Професійно-технічний навчальний заклад не став суб'єктом управління, а залишається об'єктом маніпулювання з боку бюрократичної вертикалі. Задля справедливості зазначимо, що із усіх освітніх підсистем професійно-технічна є найбільш авторитарною. Саме завдяки рафінованому консерватизму вона зберегла себе сьогодні, намагається не лише вижити, а й розвиватися.

Бюрократичні вимоги фактично суперечать гуманістичній місії освіти. У наш час, на жаль, рідко можна зустріти односторонців у розумінні освіти й

виховання як процесу прилучення до культури, передачі та засвоєння надбань культури, її неминущих, вічних цінностей. На наше переконання, будь-яка модель освітнього управління має концентруватися навколо людини, тобто за своїм змістом мати людиноцентристське спрямування, передбачати широкі можливості для задоволення важливих потреб людини, її інтересів, розвитку здібностей і талантів.

Культура не створюється адміністративними методами, тут також відсутні технології. Вона вирощується культурним середовищем життєдіяльності, змінюючись інакше, ніж техніко-економічна сфера. Висока культура освіти, культура навчального закладу, культура управління виникне, якщо педагогічному колективу вдасться створити адекватні умови для розвитку і самовизначення особистості. Педагогіка за своє багатовічне існування сформулювала чотири основні принципи такого розвитку і саморозвитку: культуровідповідності, природовідповідності, продуктивності освітньої діяльності, демократизації освіти.

Назріла необхідність не просто змінити функції системи управління. Професійно-технічний навчальний заклад має стати автономним, суверенним щодо власного самоуправління й саморозвитку. А система управління має діяти під контролем громадськості. Потрібен широкий контроль з боку громадянського суспільства. Саме це й сприятиме демократизації освіти.

Демократизація освіти вимагає вирішення низки проблем, насамперед – максимального скорочення бюрократичного апарату, який непомірно розрісся; усунення наглядових функцій інспекторів; реального забезпечення громадської та державної взаємодії в освіті; послідовного заохочення ініціативи знизу і розвитку самоврядування; звільнення педагога, який поки що більше зорієнтований на інспекторське рішення, ніж на передовий педагогічний досвід.

Важливо переглянути систему оцінювання якості освіти зверху, зробити її більш зрозумілою, не заплутано-громіздкою, а сумісною з рівнем самооцінки навчального закладу, тобто – демократичною. З нашого погляду, неприпустимо, щоб інспектування мало лише формально-каральний характер.

Професійно-технічний заклад вправі сам визначати свою освітню політику. Нарешті, треба навчити систему управління домовлятися зі спільнотами закладів освіти, визнавши їхнє право на реальне самоврядування.

Вважаємо, що впровадити у практику задекларовані гуманістичні, демократичні, культурологічні та інші прекрасні, бажані й так довго очікувані педагогічною спільнотою ідеї цілком можливо. Найпростіший спосіб – це тримати під контролем (а отже, звузити) репродуктивні функції державних структур, розширюючи продуктивні функції громадського суспільства.

У нашій країні можна створити умови для розвитку сучасної, демократичної, відкритої освіти. Це не ілюзія, реальність.